

СТАНОВИЩЕ

на дисертацията на Костадин Нушев на тема:

ИСТОРИЯ НА РУСКИТЕ ФИЛОСОФСКО-РЕЛИГИОЗНИ ИДЕИ ЗА ЧОВЕКА И ДУХОВНИТЕ ОСНОВИ НА НРАВСТВЕНОСТТА

за присъждане на образователна и научна степен „доктор”

Професионално направление: 2.3. Философия

Научна специалност: История на философията

от

доц. д-р Георги Донеv

Предмет на дисертационното изследване е експликацията на тео-онтологичния генезис на човешкото съществуване и метафизичните основания на нравствеността, предформално осмислена чрез идеите за „Бога“, „Богочовека“, „Богочовечеството“, „Човека“ и „Съборността“.

Целта на изследването е онтологическа концептуализация на теологичните идеи за Бога и Висшето благо като метафизични основи на съществуването и нравствеността, човека като Божий образ и свободата на човешката личност, Богочовека и Богочовечеството, трансцендентната свобода като принцип на нравствеността.

Тезата на докторанта е, че руската философия се основава на онтологичния принцип за човека като Божий образ и изследва неговата битийна и екзистенциална връзка с Бога, която определя антропологията, разбирането за свободата на волята, предсоциалния генезис на морала, идеята за Богочовечеството и Съборността като конституиране на обществото.

Актуалността на темата се определя от принципа за конституиране на морала в руската философия, който е теоцентричен в традицията на патристиката и исихазма, и който е критика на атропоцентризма като принцип на моралния формализъм. Принципът на теоцентризма определя съвременната неоконсервативна етика, която е контрапункт на неолибералната етика. С това се обяснява повишеният изследователски интерес към метафизичните идеи и онтологичните и етически концепции на Руския религиозен ренесанс и Сребърния век.

В дисертационното изследване се прилагат основните философски методи, свързани с историко-критичния, херменевтичен и сравнителен анализ, на философските идеи и концептуализации.

Хронологичните рамки на изследването се определят от Руския религиозен ренесанс през XIX век и Сребърния век – първата половина на XX век.

Дисертационният труд е в обем от 280 страници и се състои от увод, две глави, заключение и литература на български, руски, английски и немски език.

В първата глава на дисертационното изследване докторантът изяснява теоцентризма на Руската религиозна философия и христологичните основания на антропологията и нравствеността в рамките на духовния богословско-философския синтез чрез езика на гръцката патристика, исихазма и западноевропейските просветителски идеи за свободата на човека. Християнският светоглед се концептуализира като система от идеи, основана на разбирането за философския смисъл на битието и съществуването. В този идеен план се интерпретира и човешката предсоциална битийност, която е онтологичното основание на социалната форма на съществуването и метафизично основание на нравствеността.

Дисертантът обосновава тезата, че философско-религиозните идеи се интерпретират в духа на философията на свободата на модерната хуманитаристика за достойнството на човека като свободна личност. В този смисъл модерната руска философия е оригинална версия на християнската метафизична мисъл. Нушев анализира възприемането от руските философи и едновременно с това и критиката на философски идеи на Шелинг и Хегел, като целта е създаването на философска система, която се основава на свръхрационалното постигане на трансценденцията. Според своя духовен генезис, човекът иманентизира трансценденцията, която определя неговата социална обективация и, както показва докторантът, се концептуализира като „всеединство“, „богочовечество“ и „съборност“, разбирани в духа на православната религиозна традиция и имащи метафизичен системен смисъл. Благодарение на евристиката и успешното прилагане на херменевтичния и системния метод, Нушев показва убедително, че битийността на човека задава неговото трансцендентално пребиваване в света и определя теоцентризма на антропологията, нравствеността и творческо - естетическия път /Бердяев, с. 200-212/ на възходането към свръхрационалната истина. В този смисъл „всеединството“ и „съборността“ са онтологични форми на синтеза постижима чрез свръхразумността, която открива теологическото основание на човешкото съществуване.

В първата глава докторантът формулира богословско-философските идеи за онтогенезиса на човека като теоцентризъм в развитието на Руската религиозна философия. Авторът анализира идейните влияния на рационализма в западноевропейска просвещенска философия и тяхната критика, която посочва че нравствеността не се свежда до антропоцентризма и социалния генезис на човека. Началото на руският духовен ренесанс са идеите на славянофилите които преодоляват ограниченията на френския рационализъм и натурализма /62 – 80/.

Докторантът изследва влиянието на критическата метафизика на немския идеализъм, която въвежда системни онтологични и гносеологически принципи за постигането на истината и определянето на моделите на съществуването според тази истина. Нушев показва убедително, че систематизмът на немската философия е възприет от руските мислители, но систематизмът трябва да бъде експликация на идеята за свръхрационалната истина, която открива трансценденцията и съпричастността на човека към Висшето благо – Добро, което определя трансценденталната форма на нравствеността – „възхождане“. Именно от новата критична метафизична позиция руската религиозна философия дава отговори на въпросите за познавателните възможности на разума (славянофилите), за предрационалното постигане на битието, смисъла на живота и свободата на личността /Достоевски, Соловьев, Бердяев, Франк/ и за смисъла на история.

Дисертантът анализира фундаменталното значение на Достоевски във формирането на хуманизма на руската религиозна философия. Този хуманизъм е възможен единствено чрез принципа на „теоцентризма“, който се експлицира чрез понятията „Бог“, „Богочовек“, „Богочовечество“. Тези понятия определят трансценденталната форма на нравствеността и битийното пребиваване на човека като екзистиращ.

Докторантът обосновава тезата затова, че смисълът на живота се състои в откриването на трансцендентната истина като основание на съществуването. Откриването на смисъла на съществуването е свободата на човека, която определя нравствеността чрез понятията „любов“, „състрадание“, „страдание“ „съвест“. Достоевски въвежда и понятието „човекобог“, което експлицира антропоцентризма като принцип на съществуването. Анализът на Нушев показва, че този принцип въвежда онтично понятие за свобода, което поражда неистинните – идеологически модели на съществуването и човекът остава в непреодолимо отчуждение от своята теоцентрична същност.

Абсолютизацията на отчуждението е дехуманизация на съществуването и безсмислие на човешкото съществуване. Тази фетишизирана позиция е основата на моралния формализъм. Отрицанието на „човекобога“ е „Богочовека“, който открива теоцентричната същност на човека и преодолява отчуждението. Отвъд отчуждението е човешкото „единение“ и назначението на човека е в постигането на онтологичното единство. Тази фундаментална идея на Достоевски определя развитието на руската религиозна философия като теоцентрична нравствена антропология. Докторантът показва това развитие във философската система на Соловьев чрез идеята за „Всеединството“ и „Съборността“ /с. 137-с. 147/.

Философските концептуализации на антропологията и нравствеността на Достоевски и Соловьев определят хуманитарните изследвания на представителите на Сребърния век от началото на XX век.

Вторият етап от развитието на Руската религиозна философия се анализира във втората глава от дисертационното изследване. Докторантът реконструира и представя

от позицията на теоцентричната синтеза основните онтологични, познавателни, антропологични и етически изследвания на руските религиозни философи през XX век. Под влиянието на Достоевски и Соловьев руската религиозна философия се установява в методологическите граници на хуманизма, разбран като теозис, който открива същностната екзистенция на човека. От тази методологическа позиция е реализирана критика на онтичните форми на обществото -- идеологически обоснован колективизъм /с. 200 – 211/ и ограничението на немския трансцендентален идеализъм, свързан с лимитирането на свръхразумното постигане на истината като основа за социалната нравственост. Откриването на трансцендентното основание на екзистенцията в христологичната синтеза е основата за възникването и развитието на християнския персонализъм в съвременната руска философия /Н. Лоски, С. Булгаков, Н. Бердяев, С. Франк, Б. Вышеславцев и В. Зенковски/.

Обект на антропологичните изследвания са духовното основание и екзистенцията на човека като свободна личност, търсещ реализация на своето предназначение в постигане на смисъла на съществуването чрез онтологичното основание на своя генезис. В теоонтологическата антропология се съдържат и разкриват основните аспекти на човешкото битие като духовна личност и разумно същество. Човекът, единствено в разбирането на теоцентричната антропология, постига истината и смисъла на съществуването, стреми се свободно към доброто, красивото /Бердяев/ и теоонтологичните ценности, които определят иманентността на трансценденцията в човека /“по образ и подобие“/. Докторантът показва, че това е основата на християнския персонализъм, според който човек като личност постига красотата и истината, преживява несъвършенството и страданието и открива екзистенциалната истина.

Напълно съм съгласен с приложената справка за приносите в дисертацията. Формулираните приноси са съдържателно експлицирани и защитени в дисертацията. Аргументирана е тезата, че тео – онтологията е метафизичният принцип, който определя синтезата на идеите и концептуализациите на руските философи. В онтологията на руската религиозна философия е реализирана метафизична експликация на всеединството и съборността. Онтологичната основа се експлицира чрез идеята за Бога, Богочовека и Богочовечеството и определя свободата на човека и морала. Обоснована е теоцентричната основа на антропологията, християнския персонализъм и критиката на етическия формализъм, който поражда социалните утопии. Евристиката на изследването се изразява в това, че могат да бъдат определени тенденциите за развитието на съвременния християнски персонализъм.

Езикът, на който е написана дисертацията, е прецизен и показва много добрите познания на докторанта в областта на богословието, руската религиозна философия и философията на персонализма.

Авторефератът отговаря на съдържанието на дисертацията и е написан според формалните структурни изисквания.

Заключение: Дисертационният труд на Костадин Нушев на тема: ИСТОРИЯ НА РУСКИТЕ ФИЛОСОФСКО-РЕЛИГИОЗНИ ИДЕИ ЗА ЧОВЕКА И ДУХОВНИТЕ ОСНОВИ НА ПРАВСТВЕНОСТТА представлява оригинално и завършено изследване, което съдържа научни резултати.

Убедено препоръчвам на членовете на научното жури да присъдят на Костадин Нушев образователната и научна степен “Доктор”.

25.11.2016

Благоевград

доц. д-р Георги Донеv: